

Syysseminaarin satoa Kääntämisen ja tulkkauksen opetusyhteistyöstä

Tiina Holopainen, Leena Salmi, Kristiina Taivalkoski-Shilov & Tiina Tuominen
Turun yliopisto

<https://doi.org/10.61200/mikael.152495>

Abstract

This article reports on the autumn seminar of the Teachers' and Researchers' Section of the Finnish Association of Translators and Interpreters, held at the University of Turku in August 2024. The theme of the seminar was cooperation in teaching, addressed in two presentations as well as in learning café discussions together with the participants. In this article, we summarize the presentations and the learning café discussions.

Keywords: translator education, interpreter education, cooperation, distance teaching and learning, theses supervision

Avainsanat: kääntäjänkoulutus, tulkkipäätös, yhteistyö, etäopetus, opinnäytteiden ohjaus

1 Johdanto

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton vuotuinen syysseminaari järjestettiin 13.8.2024 Turun yliopistossa. Seminaarin aiheena oli kääntäjänkoulutusyksiköiden välinen yhteistyö. Aihe on ollut esillä myös kahdessa aiemmassa syysseminaarissa, Turussa vuonna 2017 (Salmi, Koponen, Rautaoja & Veivo 2018) ja Helsingissä 2018 (Hartama-Heinonen ym. 2019). Kuitenkin vasta vuonna 2020 alkanut koronapandemia antoi konkreettisen sysäyksen yhteistyölle, kun lähiopetuksesta siirryttiin etäopetukseen. Pandemian jälkeen korkeakouluopiskelijoiden aiempi mahdollisuus suorittaa opintoja toisessa korkeakoulussa muuttui JOO-opinnoista ristiinopiskeluksi, jolloin yhteistyöstä sovitaan alakohtaisilla verkostosopimuksilla.

Kääntäjänkoulutusyksiköiden välinen verkostosopimus allekirjoitettiin kesällä 2024. Sopimuksen solmivat Helsingin, Itä-Suomen, Tampereen ja Turun yliopistot. Verkostosopimukseen kuuluu lukuvuosittain päivitettävä liite, jossa luetellaan kunkin yliopiston tarjoamat opintojaksot. Lukuvuonna 2024–2025 opetustarjonnassa oli yhteensä 17 opintojaksoa, joista valtaosa oli valinnaisia.

Verkostosopimuksen ansiosta opiskelijat voivat osallistua toisen yliopiston sellaiseen opetukseen, jota omassa yliopistossa ei ole tarjolla. Lisäksi joidenkin pakollisten

opintojaksojen, kuten espanjan käännöskurssien, opetukseen saadaan lisäresursseja. Verkostoa ja sen opetustarjontaa esitellään Tampereen yliopiston verkkosivuilla (KÄTUUV 2025).

2 Opetusyhteistyöstä ja opetuksen muodoista

Syysseminaarin aluksi yliopistonlehtori Leena Salmi tarkasteli jo toteutunutta opetus- ja ohjausyhteistyötä. Esimerkkeinä voidaan mainita oikeustulkkauksen erikoistumiskoulutus, väitöskirjojen ohjaus ja tarkastus sekä väitöskirjatutkijoille vuosittain järjestettävä seminaari Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin (KäTun) yhteydessä. Lisäksi Helsingin ja Turun yliopistot olivat tehneet konkreettista yhteistyötä ranskan ja espanjan kääntämisen opetuksessa. Myös auktorisoidun kääntämisen kurseja oli suunniteltu yhdessä ja tehty pienimuotoista opetusyhteistyötä. Ensimmäinen kaikille neljälle yliopistolle yhteinen auktorisoidun kääntämisen johdantokurssi järjestettiin Tampereen yliopistossa syksyllä 2023, ja siitä vastasi yliopistonlehtori Marja Kivilehto.

Osa aiemmissa syysseminaaareissa esitetyistä ideoista on toteutunut toisin kuin oli suunniteltu. Etäyhteyksien ansiosta on ollut helpompi järjestää vierailuluennoille puhujia myös ulkomailta, ja käännösteknologiayritysten tarjoamat oppilaitoslisenssit ovat parantaneet käännöstyökalujen hankintamahdollisuuksia. Lisäksi opetusmuodot ovat monipuolistuneet: esimerkiksi käännösteknologian opetukseen on tarjolla Tampereen yliopistossa laadittu itseopiskelu-verkkokurssi “Introduction to NMT”.

Leena Salmen johdanto-osuuden jälkeen opetusteknologi Petteri Mikkonen ja yliopistonlehtori Heidi Salmento Turun yliopiston Opetuksen tuki -yksiköstä ja kasvatustieteellisestä tiedekunnasta luennoivat etä- ja hybridiopetuksen pedagogiikasta. Etäopetus voi olla joko synkronista tai asynkronista, eli opiskelijat voivat olla joko yhtä aikaa etäyhteyden päässä tai sitten he katsovat opettajan luennostaan tekemän nauhoitteen omalla ajallaan. Esityksissä käsiteltiin laajasti hybridiopetuksen haasteita mutta myös sen antia. Haasteita tuottavat muun muassa opettajien ja opiskelijoiden tekninen osaaminen, viestintävälineiden synkroninen yhteiskäyttö, opiskelijoiden yhdenvertainen huomiointi ja opettajan kognitiivinen ylikuormitus, mutta hyviä puolia ovat ajansäästö ja joustavuus. Lisäksi luennoitsijat antoivat arvokkaita käytännön ohjeita hybridiopetuksen järjestämiseen. On tärkeää, että hybridiopetus suunnitellaan huolellisesti etukäteen, mietitään opetustilanne sekä etä- että lähinäkökulmasta, annetaan selkeät ohjeet ja varaudutaan mahdollisiin ongelmatilanteisiin.

3 Yhteistyön toteuttaminen ja toiveet

Seminaarin iltapäivän osuudessa käsiteltiin opetusyhteistyötä konkreettisesta näkökulmasta. Osallistujat jakautuivat kolmeen ryhmään, jotka kiersivät pöydästä toiseen keskustelemassa kolmesta eri aiheesta. Jokaisessa pöydässä oli puheenjohtaja, ja keskustelun pääkohdat kirjattiin Flinga-taululle. Keskustelujen aiheina olivat

- ristiinopiskeluverkostossa tehtävä yhteistyö (yhteistyön periaatteet)
- eri yliopistojen opetustarjonta ja -tarpeet
- ohjausyhteistyö (väitöskirjojen ohjaus ja kesäkoulujen järjestäminen)

3.1 Ristiinopiskeluverkostossa tehtävä yhteistyö

Opetusyhteistyötä käsitelleessä keskustelussa käytiin läpi alkavan lukuvuoden opetustarjontaa ja pohdittiin yhteistyön yleisiä periaatteita. Auktorisoidun kääntämisen opetuksesta sovittiin, että johdantokurssin tarjoaa toistaiseksi Tampereen yliopisto. Saksan ja venäjän käännöskurssien järjestämistä vastuu kierrätetään, ja Turun yliopistossa järjestetään ranskan, espanjan ja italian käännöskursseja. Lukuvuonna 2024–2025 kukin yliopisto vastaa englannin auktorisoidun kääntämisen opetuksesta, mutta tulevaisuudessa arvioidaan, onko opiskelijamäärien kannalta järkevää kierrättää myös englannin auktorisoidun kääntämisen kurssin järjestämistä vastuu.

Yhteistyön periaatteista sovittiin, että yliopistojen on tiedettävä ajoissa toistensa ilmoittautumisaikataulut ja jos opintojaksoille on paljon ilmoittautuneita, järjestävä yliopisto voi asettaa omat opiskelijansa etusijalle. Pohdittiin myös maksimikiintiöiden asettamista tarvittaessa, ja toisaalta sitä, voisiko osallistumisoikeuden muiden yliopistojen opiskelijoille avata vasta siinä vaiheessa, jos opetusta tarjoavan yliopiston opintojaksolle ei tule riittävästi omia opiskelijoita. Todettiin, että opetusyhteistyöstä on tärkeää informoida myös opiskelijoiden neuvonnasta vastuussa olevia henkilöitä, kuten koulutussuunnittelijoita ja opintosihiteereitä.

3.2 Opetustarjonta ja -tarpeet

Opetustarjonnasta ja -tarpeista keskusteltaessa kävi ilmi, että monenlaisia opintojaksoja toivotaan. Joissakin yliopistoissa toivotaan selkokielen, käännösteknologian, tulkkaus- teknologian ja av-kääntämisen opetusta sekä erikoisalojen, esimerkiksi lääketieteen ja taloustieteen, käännöskursseja. Lisäksi muissa kuin Helsingin yliopistossa kaivataan kipeästi suomen kielen opetusta.

Opintojaksojen toteutustavat voisivat vaihdella. Erikoisalojen kursseja voitaisiin järjestää verkko-opetuksena, jolloin ne toimisivat Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton täydennyskoulutuksena, ja niihin voitaisiin saada rahoitusta liitosta. Eri opintojaksoja voitaisiin hyödyntää myös muissa yliopistoissa, kuten Tampereella tarjolla olevaa käännösalan projektinhallinnan kurssia. Eri yliopistojen samansisältöisiä kursseja voitaisiin myös yhdistää: Tampereen ja Turun yliopistojen luovien alojen kääntämisen kursseja voisi yhdistää ja avata muidenkin yliopistojen opiskelijoille. Opetusta voitaisiin joissakin tapauksissa järjestää myös työpajoina. Itä-Suomessa kaivataan yritys- ja julkishallinnon viestinnän ja Turussa tulkkauksen opetusta. Sopiva opetusmuoto voisi olla alueellisesti toteutettava työpaja.

3.3 Ohjausyhteistyö

Ohjausyhteistyö herätti aktiivista ja laaja-alaista keskustelua. Olisi hyvä, jos ohjaajien erikoisalaosaamista ja kielitaitoa voitaisiin hyödyntää nykyistä enemmän muissakin yliopistoissa esimerkiksi niin, että pro gradu -tutkielman tai väitöskirjan toinen ohjaaja olisi eri yliopistosta, tai että järjestettäisiin yhteistä tutkimukseen liittyvää alakohtaista opetusta. Myös väitöskirjatutkijoiden aktiivisempaa yhteistoimintaa yli yliopistorajojen pidettiin kannatettavana ajatuksena.

Yhteistyötä varten olisi hyvä laatia selkeät pelisäännöt. Erityisesti pro gradu -tutkielmien ohjauksesta tällaiset pelisäännöt puuttuvat. Ratkaistavia asioita ovat muun muassa, millainen rooli toisesta yliopistosta tulevalta ohjaajalla olisi, miten paljon työtä ohjaukseen sisältyy ja miten ohjaus tehdään näkyväksi työsuunnitelmassa. Todettiin myös, että yhteistyön olisi hyvä olla vastavuoroista ja että vastavuoroisuuden toteutumista pitäisi miettiä etukäteen.

Yhteisen toiminnan kannalta olennaista on yliopistojen välinen tiedonkulku. Ohjaajien erikoisosaamista ja eri yliopistojen ohjauksetähtöjä, muun muassa seurantaryhmien käyttöä, olisi hyvä tehdä näkyväksi. Näkyvyyttä saataisiin, jos tiedot kirjattaisiin esimerkiksi opetusmenetelmävarantoon. Voitaisiin myös perustaa alusta, jonka avulla eri yliopistojen potentiaaliset ohjaajat voisivat tarjoutua mukaan ohjaustehtäviin. Lisäksi toivottiin pro gradu -ohjaajien yhteistä keskustelufoorumia, jossa voitaisiin jakaa tietoja ja keskustella ohjauksen ajankohtaisista kysymyksistä. Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin tai V jaoston syysseminaarin yhteydessä tai erillisenä etätapaamisena. Ensimmäinen tällainen tapaaminen toteutuikin etäyhteyksin joulukuun 2024 alussa.

Pohdittiin myös väitöskirjatutkijoille järjestettäviä yhteisiä tapaamisia, jotta eri yliopistoissa oleva osaaminen saataisiin laajemmin kaikkien hyödyksi. Yliopistojen omia tutkijaseminaareja voitaisiin mahdollisesti tarjota etäyhteyden avulla muiden yliopistojen opiskelijoiden seurattavaksi. Lisäksi voitaisiin järjestää erillinen, yliopistojen yhteinen seminaaritapaaminen 1–2 kertaa vuodessa. Järjestelyistä vastaisivat väitöskirjatutkijat itse. Yksi mahdollisuus on kesäkoulun kaltainen tapahtuma, joka voitaisiin aikataulussista järjestää lukukausien aikana. Myös Langnetin tohtorikoulutusverkostoa ja kansainvälistä ID-TS-verkostoa kannattaisi hyödyntää. Todettiin kuitenkin, että tällä hetkellä liiton V jaosto on toimiva kanava yhteistyön aktivoimiseen, ja muita yhteistyökanavia voidaan pohtia myöhemmin.

3.4 Kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävaranto

Syysseminaarin lopuksi Minna Ruokonen ja Päivi Kuusi esittelivät lyhyesti kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävarantoa. Varanto sijaitsee nyt Helsingin yliopiston verkkosivuilla ja on avoin kaikille kääntämisen ja tulkkauksen opettajille. Sivusto vaatii kirjautumisen, ja ohjeet löytyvät SKTL:n sivuilta (SKTL 2025). Varannossa on tällä hetkellä noin 100 suomenkielistä ja noin 20 englanninkielistä kuvausta erilaisista opetusmenetelmistä ja -materiaaleista. Tällä kertaa varantoon ei tuotettu uutta sisältöä,

mutta jatkossa voitaisiin sopia jonkinlaisista ristiinopiskeluverkoston yhteisistä pelisäännöistä, jotka kirjattaisiin myös opetusmenetelmävarantoon.

4 Lopuksi

Seminaaripäivä aktiivisine keskusteluineen osoitti, että yhteistyötä tehdään jo varsin paljon ja että sitä voidaan vielä syventää ja laajentaa. Yhteistyö koetaan tarpeelliseksi ja sitä halutaan tehdä ja kehittää. Asioiden selvittely, yhteistyön koordinointi ja hallinnolliset seikat vaativat aikaa ja vaivannäköä, mutta opetusyhteistyöverkoston avulla kääntäjän-koulutusta voidaan monipuolistaa ja eri yliopistojen osaamista jakaa mielekkäästi.

Lähdeluettelo

Hartama-Heinonen, Ritva, Tiina Holopainen, Anne Ketola, Kaisa Koskinen, Tutta Saalin & Liisa Tiittula 2019. Syysseminaarin satoa. Kääntäjänkoulutuksen tila ja tulevaisuus – keskusteluja yhteistyöstä ja työnjaosta. *MikaEL* 12, 140–154. <https://doi.org/10.61200/mikael.129372>

KÄTUYV = Kääntämisen ja tulkkauksen opetuksen yhteistyöverkosto 2025. <https://sites.tuni.fi/katuyv/esittely/>

Salmi, Leena, Maarit Koponen, Turo Rautaoja & Outi Veivo 2018. Syysseminaarin satoa. Ideoita koulutusyhteistyöhön ja käännösteknologianopetukseen. *MikaEL* 11, 76–83. <https://doi.org/10.61200/mikael.129398>

SKTL 2025. Kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävaranto. <https://www.sktl.fi/liitto/jaostot/v-opettajat-ja-tutkijat/toiminta/opetusmenetelmavaranto/>

Kirjoittajat

Tiina Holopainen toimii Turun yliopistossa monikielisen käännösviestinnän yliopisto-opettajana erikoisalanaan audiovisuaalinen kääntäminen sekä käännösviestinnän opintoihin sisältyvät työelämäkurssit. Hän tekee väitöskirjaa audiovisuaalisen kääntämisen ohjautuvuudesta toimivuuden käsitteen näkökulmasta.

Sähköpostiosoite: [tiihol\(at\)utu.fi](mailto:tiihol(at)utu.fi)

Leena Salmi toimii yliopistonlehtorina Turun yliopistossa ranskan oppiaineessa ja monikielisen käännösviestinnän tutkinto-ohjelmassa. Hänen tutkimusaiheitaan ovat kääntäjien koulutus, käännösteknologia ja sen käyttö sekä käännösten arviointi.

Sähköpostiosoite: [leena.salmi\(at\)utu.fi](mailto:leena.salmi(at)utu.fi)

Kristiina Taivalkoski-Shilov työskentelee Turun yliopistossa monikielisen käännösviestinnän professorina. Hänen erikoisalaansa sekä opetuksessa että tutkimuksessa ovat kääntämisen teoria, kääntämisen historia, käännöskirjallisuuden tutkimus sekä kääntämisen etiikka.

Sähköpostiosoite: [kristiina.taivalkoski-shilov\(at\)utu.fi](mailto:kristiina.taivalkoski-shilov(at)utu.fi)

Tiina Tuominen toimii Turun yliopistossa englannin professorina. Hänen tutkimusaiheitaan ovat audiovisuaalinen kääntäminen ja erityisesti tekstityskääntäminen, käännösten vastaanotto, käyttäjäkeskeinen kääntäminen sekä av-kääntäjien yhteisöt.

Sähköpostiosoite: tiina.k.tuominen(at)utu.fi